

Родь Катерина Дмитрівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рибалкін А.О.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [1].

Роботи багатьох авторів повсякчас присвячувалися питанням удосконалення системи безоплатної правової допомоги Української держави, серед них: С. Д. Шаталюк, В. К. Шкарупа, С. В. Гончаренко, І. С. Дзюбо, О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко та інші.

Історичні корені поняття безоплатної правової допомоги беруть свій початок у Стародавньому Римі. Ще за інституту патронату, патрон надавав правову допомогу в суді без винагороди. З часом ця діяльність стала професією, за здійснення якої вимагалася часто необґрунтовано висока плата. Цей факт став одним із наріжних каменів для формування уявлень про права у відповідній системі. Тому згодом заборона отримувати такий прибуток була визначена у законі Марка Цінція, що слід розглядати як захист тих, хто звертався за допомогою протегування прав у суді [2].

У 1991 році Україна була проголошена незалежною. Ця подія стала відправною точкою для початку масштабної розбудови держави. Правова допомога відтепер знайшла закріплення і у нашому законодавстві, а саме у статті 59 Конституції України, яка була прийнята 28 червня 1996 року. Проте, незважаючи на великі здобутки, ця сфера все ще потребує певного удосконалення [3].

Створення та удосконалення системи надання безоплатної правової допомоги завжди було, є і буде актуальною потребою українського суспільства. Безоплатна правова допомога, право на яку закріплено у Статті 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, ще на крок наближає Україну до Європейського Союзу на шляху до покращень.

Проаналізувавши систему загалом, можна визначити найбільш суттєві проблеми функціонування, які вказують на неефективність сучасної системи надання безоплатної правової допомоги в Україні. Вони мають стати поштовхом до кардинального реформування.

Перш за все, досліджуючи проблемні питання, з акцентуємо увагу на тому, що гарантоване Конституцією право кожного на безоплатну правову допомогу на сьогоднішній день реалізується у повній мірі лише через механізми кримінально-процесуального кодексу. Незважаючи на великий

відсоток малозабезпечених громадян, які потребують безоплатної правової допомоги, українське законодавство не передбачає її надання у адміністративному та цивільному процесах. Наприклад, особа, яка звертається до суду за захистом своїх прав відповідно до цивільно-процесуального законодавства може скористатися тільки правовими послугами, які складають безоплатну первинну правову допомогу в частині надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги. Підготовка позову до суду в контексті первинної правової допомоги не є можливою, оскільки позов є процесуальним документом [4].

По-друге, на сьогоднішній день однією з основних причин неефективності надання безоплатної правової допомоги у кримінальному процесі є низький розмір оплати праці адвокатів. За думкою психологів, заробітна плата є досить сильним мотиватором, але тільки тоді, коли працівник вважає оплату своєї праці справедливою. Мотивація повинна ґрунтуватися на оптимальному поєднанні матеріальних і нематеріальних форм і методів. Крім того, з боку суспільства все ще існує проблема психологічної недовіри до якості правової допомоги, що надається безоплатно [5].

Загальним для усіх вищезазначених проблем є відсутність ефективного управління, як і будь-яка інша, сфера надання безоплатної правової допомоги потребує здійснення контролю за якістю наданих послуг, моніторингу фактичних потреб, координації системи в цілому [6].

Отже, практика функціонування системи виявила її певну невідповідність сучасним українським реаліям, тому вона все ще потребує певної модернізації з боку законодавця. Вдосконалення нормативної бази, необхідної для надання безоплатної правової допомоги, забезпечення захисників фінансово адекватною оплатою праці, що відповідає б професійному рівню та існуючим цінам на юридичні послуги в країні є важливими кроками до гарантованого захисту прав людини в Україні.

Бібліографічні посилання:

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 року № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст.577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Гончаренко С. В. Проблеми надання безоплатної правової допомоги. Короткий огляд новітніх тенденцій. *Адвокат. Право*. Київ, 2011. №11. С. 12-16.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.).
4. Данилевська Ю. О., Павлик Л. В., Петрович З. З., Цмоць У. О. *Право особи на безоплатну правову допомогу: монографія*. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 136с.

5. Проблемні питання надання безоплатної правової допомоги стали предметом обговорення на засіданні «круглого столу». URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/problemni-pitannya-nadannya-bezoplatnoi-pravovoi-dopomogi-stali-predmetom-obgovorennya-na-zasidanni-kruglogo-stolu-5870> (дата звернення: 23.11.2020).

6. Система безоплатної правової допомоги в Україні потребує кардинального реформування – позиція Міністерства юстиції України. URL: <http://library.khpg.org/index.php?id=1130317908>.